

MARTTI LAASASENAHO, vapaa tutkija, Soini

HANNU KATAJAMÄKI, Vaasan yliopisto, filosofinen tiedekunta

ILKKA KAURANEN, Aalto-yliopisto, Teknillinen korkeakoulu

Elämänurasopimuksilla kohti yksilöperustaista maaseutupolitiikkaa

Maaseutu erilaistuu. Kaupunkien läheinen maaseutu on hyvinvoivaa ja väkiluku lisääntyy. Kaukana keskuksesta olevalla harvaan asutulla maaseudulla ongelmat kasaantuvat: nuoret muuttavat pois, työpaikat vähenevät, palvelut supistuvat ja väestö ikääntyy. Toisaalta maaseudun voimavarojen olisi nykyistä paremmin vahvistettava yleistä hyvinvointia ja kilpailukykyä. Esimerkiksi uusiutuvan energian hyödyntäminen edellyttää maaseudun toimintaedellytyksistä huolehtimista. Lisäksi elintarvikeomavaraisuuden ja kulttuurin monimuotoisuuden takia tarvitaan vahvaa maaseutua. Näitä periaatteita korostetaan esimerkiksi valtioneuvoston maaseutupoliittisessa selonteossa eduskunnalle (Valtioneuvosto 2009). Vastaavia linjauksia on myös OECD:n maaseutupoliittisissä asiakirjoissa (esim. OECD 2006).

Marsden kutsuu maaseudun kehittämisen ydinryhmää toimija-avaruudeksi. Paikallisen toimija-avaruuden ytimessä ovat yrittäjät ja yritysten avainhenkilöt sekä kehittämistyön eri osapuolet hallinnossa, kansalaisjärjestöissä ja oppilaitoksissa (Marsden 2003: 108). Kun nuoret ja työikäiset muuttavat syrjäiseltä maaseudulta, paikallinen toimija-avaruus köyhtyy ja maaseudun menestysellytykset kapenevat. Paikallisen toimija-avaruuden monipuolisuus on peruslähtökohta tulok-

sia tuottavalle alhaalta ylöspäin -kehittämislle. Myöskään tehokas ylhäältä alaspäin -kehittäminen ei ole mahdollista ilman vahvoja paikallisia toimija-avaruuksia. Paikalliset toimijat osaavat parhaiten hyödyntää paikallisia resursseja ja synnyttää omaehtoista kehittymistä. Monipuolinen toimija-avaruus on myös välttämätön ehto lokaal- ja globaalien kohtaamisesta syntyvälle, tulosta tuottavalle glokalisaatiolle ja sitä kautta paikkakunnan uusien suhteellisten etujen kehittämislle ja hyödyntämislle.

Erilaisiin ohjelmiin perustuva aluekehittämispolitiikka ei ole pystynyt parantamaan etenkin harvaan asutun maaseudun epäsuotuisaa kehitystä (ks. esim. Ponnikas ym. 2010). Tulosta tuottavaa glokalisaatiota ei ole tapahtunut eikä uusia suhteellisia etuja ole syntynyt. Tarvitaan rohkeita avauksia, jotka tähtäävät paikallisten toimija-avaruuksien vahvistamiseen. Yksi mahdollisuus on perustaa maaseutupolitiikka nykyistä enemmän yksilöiden merkitykseen kehitysprosessien käynnistäjinä ja edistäjinä. Tällainen yksilöperustainen kehittämispolitiikka voisi täydentää nykyisin niin dominoivaa ohjelmaperustaista kehittämispolitiikkaa varsinkin harvaan asutun maaseudun kehittämislle.

Yksilöperustaisen kehittämispolitiikan lähtökohtana on, että pienet ja keskisuuret yritykset

ovat maaseudun uudistumisen ja menestyksen välttämätön edellytys. Tarvitaan paikallisen elinkeinopolitiikan uusia välineitä (vrt. Leinamo & Katajamäki 2007). Ydinasiiana on löytää kokonaan uusia yrittäjiä tai tunnistaa alueella jo olemassa olevista yrityksistä ne, joiden omistajilla on tavoitteena laajentaa yritystoimintaansa. On siis löydettävä alueen kehittymistä edistäviä yksilöitä. Erityisesti harvaan asuttu maaseutu tarvitsee monipuolista elinkeinotoimintaa paikallisen toimija-avaruuden vahvistamiseksi. Ainoastaan riittävä toimija-avaruus takaa omaehtoisesti etenevän, endogeenisen kehityksen.

Katsauksen kirjoittajista Martti Laasasenaho työskenteli 1970-luvulta eläkkeelle siirtymiseensä vuonna 2009 asti Etelä-Pohjanmaalla sijaitsevan Soinin kunnan elinkeinon kehittämistehtävissä, muun muassa yli 20 vuotta elinkeinoasiamiehenä. Käytännön elinkeinopolitiikassa kertynyt hiljainen tieto oli osoittanut yksilöiden olevan tärkeitä tavoiteltaessa myönteistä kehitystä väestöä ja työpaikkoja menettävien paikallistalouksien alueilla. Ohjelmalliset kokonaisuudet eivät edistä yrittäjyyttä ja muuta toimelaisuutta, jos oikeanlaiset kehittäjäyksilöt puuttuvat. Siksi maaseudun uudistumisen ydin on oikeiden yksilöiden löytäminen ja heidän pyrkimystensä monipuolinen ja pitkäjänteinen tukeminen. Laasasenaho esitti idean elämänuraspimuksista. Elämänuraspimuksen osapuolina ovat yhtäältä oman itsensä ja kotiseutunsa kehittämiseen sitoutuva kansalainen ja toisaalta kunta, mutta tarvittaessa myös jokin muu alueorganisaatio. Elämänuraspimuksen tavoitteena on lähteä pitkäjänteiseen kehittämisyhteistyöhön siten, että kummankin sopijaosapuolen – yksilön ja kunnan – tavoitteet toteutuvat. Yksilö sitoutuu toteuttamaan elämänuransa kyseisessä kunnassa ja kunta tukee yksilön pyrkimyksiä, jolloin myös kunnan edut toteutuvat.

Yksinkertaisesta perusoivalluksesta käynnistyi tieteellinen prosessi, joka huipentui vuoden 2010 alun väitökseen Aalto-yliopistossa. Katsaus pohjautuu Martti Laasasenahon väitöskirjaan *Ohjelma-keskeisestä kehittämisselityksestä yksilökeskeiseen kehittämispolitiikkaan harvaan asutulla maaseudulla: elämänuraspimus kunnan ja kehittäjäyksilön välillä* (Laasasenaho 2010).

Työn pohjan muodostivat käytännön aluekehittämisessä syntynyt hiljainen tieto sekä aluekehittämistä koskevat tutkimukset. Tulokseksi saatiin harvaan asutun maaseudun kehittämisen uusi malli, jonka osina ovat uudet ja uusiutuvat yrittäjät, jotka ovat kehittymiskykyisiä ja -haluisia kuntalaisia, resurssien tuojat, osaajat sekä kansainvälistäjät. Tärkeä osa työtä olivat empiiriset hankkeet, joiden avulla pyrittiin selvittämään, miten elämänuraspimuksista kiinnostuneita henkilöitä voidaan löytää.

Esittelemme ensin mallin teoreettisen kehityksen ja sen jälkeen monivaiheisen tutkimusprosessin, jonka avulla väitöskirjassa hankittiin lisää ymmärrystä yksilöperustaisen kehittämisen periaatteista. Artikkelin lopussa pohditaan, miten elämänuraspimuksen edustama, yksilöperustainen kehittämisselitykset uudistaa maaseutupolitiikan viitekehystä.

Yksilöperustaisen kehittämisen tausta

Maaseudun kehittämisen ulottuvuudet

Marsden (2003: 108) on esittänyt mallin maaseudun kehittämiseen liittyvistä sosiaalisen ja poliittisen talouden ulottuvuuksista. Mallissa on kolme osaa: 1) sääntelyn purkaminen ja uudelleen sääntely, 2) kaupallistamisareena sekä 3) verkostot ja toimija-avaruudet. Malli kuvaa maaseutukehityksen jälkeistä vaihetta, jolloin maaseudun merkitys maaseudulla on vähentynyt, vaikka joillakin alueilla sen osuus on edelleen suuri. Julkiset ja yksityiset palvelut sekä uudenlainen yrittäjyys ovat maaseudulla tulleet yhä tärkeämmiksi. Julkisen vallan, markkinoiden ja paikallisyhteisöjen edut kietoutuvat yhä selvemmin toisiinsa maaseudun kehittämässä. Taloudelliset suhteet muodostuvat eri toimijoiden sosiaalisesta ja kulttuurisesta vuorovaikutuksesta. Tärkeitä toimijoita ovat hallinto, yritykset, kansalaisjärjestöt ja kehittämisselitykset. Niiden välisillä vuorovaikutusten yhdistelmillä on käytössään erilaista tietoa, välineitä, teknologioita ja luonnonvararesursseja (Marsden 2003: 109).

Mallin ensimmäiseen osaan kuuluvalla säänte-

lyn purkamisella Marsden tarkoittaa kansallisten maatalouspolitiikkojen merkityksen vähenemistä. Tällä hän viittaa erityisesti EU:ssa tapahtuneeseen kehitykseen. Uudelleen sääntely viittaa EU:n yhteisen maatalouspolitiikan vahvistumiseen ja kaupallisten etujen yhä suurempaan huomioon ottamiseen; esimerkiksi vähittäiskaupan ketjujen asettamat laatu- ja toimitusaikavaatimukset ovat merkittäviä tekijöitä maataloustuottajille. Uuden sääntelyn seurauksena ruuan hinnasta yhä suurempi osa jää maatilan ulkopuolelle. Vastavetona tälle maatilojen olisi edullista kehittää mahdollisimman lyhyitä myyntiketjuja suoraan kuluttajille. Vähittäiskaupan uudet logistiset järjestelmät eivät kuitenkaan suosi tätä vaihtoehtoa. Uudenlaista maaseutuyrittäjyyttä voidaan kuitenkin vahvistaa antamalla paikalliselle organisoitumiselle mahdollisuuksia ja vähentämällä rajoittavia säännöksiä.

Maaseutuyrittäjyyden tulee nojautua enenevässä määrin maaseudun ulkopuolisten markkinoiden kysyntään. Tähän viittaa Marsdenin mallin toinen osa, kaupallistamisareena, jossa on kyse maaseudun yrittäjyyden vahvemmassa markkinaehtoisuudesta. Se synnyttää myös vastareaktioita: osa perinteisistä viljelijöistä ei hyväksy sitä. Kaupallistaminen onnistuu parhaiten kaupunkien läheisellä maaseudulla; harvaan asutulla maaseudulla kaupallistamisen haasteet ovat vaikeimpia. Markkinaehtoisuuden lisääntyminen edellyttää maaseutuyrittäjiltä vahvaa henkilökohtaista yrittäjäosaamista, jonka kehittymiselle perinteinen ylhäältä ohjattu maatalouspolitiikka ei ole juurikaan antanut tukea.

Marsdenin (2003: 114–116) mallin kolmas kokonaisuus käsittää verkostot ja toimija-avaruudet. Toimija-avaruudet muodostuvat yksilöistä ja ne voivat olla paikallisia ja ei-paikallisia. Yhteistyön kautta ei-paikallisesta ja paikallisesta toimija-avaruudesta tulee toimijaverkosto. Sen tehtävänä on hankkia tarpeelliset tiedot, resurssit, materiaalit ja teknologiat toteuttamaan paikallisyhteisöistä ponnistavia kehittämisstrategioita ja käytännön hankkeita.

Marsdenin malliin kuuluvat uuden sääntelyn mekanismit korostavat markkinalähtöistä ajattelua maaseudulla ja uudenlaisia paikallisia verkostoja. Uudenlaiset verkostot erottuvat aikaisemmista siinä, että ne pystyvät löytämään kumppaneita te-

hokkaammin myös oman alueensa ulkopuolelta, toteuttamaan tulosta tuottavaa globalisaatiota ja tunnistamaan uusia suhteellisia etuja. Harvaan asutun maaseudun kohtalonkysymykseksi pelkistyy paikallisten toimija-avaruuksien vahvistaminen ja pitkäjänteiseen kehittämistyöhön sitoutuvien yksilöiden löytäminen. Tätä tulkintaa tukee myös Terluinin (2003) tutkimus, jossa hän vertasi yhdeksää menestyvää ja yhdeksää jälkeen jäänyttä paikallistaloutta. Menestyneimpiä alueita luonnehti vahva sisäinen toimijaverkosto, jolla oli runsaasti yhteyksiä oman alueen ulkopuolelle (Terluin 2003: 336–346).

Elämänuran perusteita

Yksilöperustainen kehittämispolitiikka edellyttää henkilökohtaista sitoutumista. Tämän vuoksi tässä esityksessä tarkastellaan lyhyesti elämänuran kysymyksiä. Tärkein on ihminen itse, hänen suuntautumisenensa, toiveensa, tavoitteensa ja suunnitelmansa (Häyrynen 1988: 114; Ollila 2007). Oman elämän valintoja sävyttävät aikaperspektiivi ja seuraamukset aikaisemmista valinnoista. Elämänuran käännekohtia ovat muutokset – toisinaan äkilliset, toisinaan vähittäiset. Muutokset voivat myös muuttaa arvostuksia. Perinteisen käsityksen mukaan ”ura” on yksilön valintoja seuraava elämäntilanteiden ketju (Häyrynen 1988: 114). Ihminen kehittyy koko elämänsä ajan ja aikaisempi kehitys on aina pohjana tulevalle (Niemelä & Ruth 1988: 7).

Elämänuraa muovaa yksilön ja yhteiskunnan vuorovaikutus. Siihen kuuluvat erilaiset psykologiset ja sosiaaliset vuorovaikutukset ja se on yhteydessä myös kulttuuriin ja yhteiskunnan makroilmaston muutoksiin. Yksilön kehitys on merkittävä osin reagointia yhteiskunnan muutoksiin. Toisaalta yksilöt muuttavat omalla kehityksellään yhteiskuntaa. Yksilön ja yhteiskunnan suhde on vastavuoroinen. Elämänuran ydinkohdissa yksityinen ja yleinen kohtaavat. Muuttuminen vaatii yksilöltä työtä ja kykyä muuttua on sidoksissa henkisiin voimavaroihin. Ilman rajojen kokeilua ei voi tietää todellisia kykyjään (Häyrynen 1988: 114–115, 123, 125). Piilevät kyvyt pääsevät esille vasta valintojen jälkeen (Senge 1997: 165).

Asiat eivät elämässä tapahdu itsestään, vaan

omaan elämänkulkuun tarvitaan määrätietoista panostamista. Esimerkiksi harvaan asutun maaseudun muotoutuminen oman elämän paikaksi tapahtuu ihanteellisessa tapauksessa harkitun suunnittelun ja tietoisien toiminnan tuloksena (Vilkkonen 2001: 76, 83). Varmuus jossakin asiassa edellyttää motivaatiota, oikean suunnan oivaltamista ja riittävästi välineitä tavoitteeseen pääsemiseksi (Koivula & Teikari 1996: 35, 86–87). Kun pyritään yksilöperustaiseen maaseudun kehittäminen, tarvitaan pitkäjänteisessä työssä oikeiden yksilöiden löytämiseksi monipuolisia elämänuran etenemistä tukevia välineitä. Yksilöperustainen maaseudun kehittäminen on aktiivista ja määrätietoista toimintaa; se ei voi perustua oikeiden yksilöiden odotteluun.

Elämänurasopimuksen vaiheet

Laasasenahon (2010) mukaan elämäurasopimukset toimivat välineinä yksilöperustaisessa maaseudun kehittämisessä. Ne tähtäävät prosesseihin, jotka vahvistavat paikallista yrittäjyyttä ja toimija-avaruutta. Elämänurasopimus solmitaan yksilön ja kunnan välillä. Kunta edustaa asetelmassa laajan toimivallan paikallisyhteisöä, jolla on taloudellisia ja ei-taloudellisia välineitä yksilöperustaisen kehittämisen tukemiseen. Mahdollisessa kuntaliitoksessa elämänurasopimus siirtyy uuden kunnan vastuulle. Sopimus voidaan solmia myös muualla asuvan henkilön kanssa ja se voi olla suullinen tai kirjallinen.

Elämänurasopimusten laatimisessa voidaan erottaa seuraavat perusvaiheet:

1. On löydettävä sopivia yksilöitä, jotka sitoutuvat pitkäjänteisesti itsensä ja olemassa olevan tai suunnitteleman yrityksen kehittämiseen. Taus-talla tulee olla halu kehittää omaa kotiseutua.
2. Elämänurasopimuksen mahdollisuuksia aletaan selvittää asiasta kiinnostuneen yksilön lähtökohdista. Sopimuksen on samalla edistettävä myös kunnan tavoitteita. Sopimuksen kesto voi vaihdella muutamasta kuukaudesta useaan vuoteen. Pisim-millään se voi jatkua koko työuran ajan. Tarvittaes-sa sopimusta jatketaan tai tarkistetaan sen sisältöä.
3. Yksilö sitoutuu elämänurasopimuksella tiettyihin itseään ja kuntaa koskeviin kehittämistoimen-piteisiin. Kunta sitoutuu järjestämään asiantuntija-

apua ja tarvittaessa myös rahoitusta. Haluttaessa elämänurasopimus voidaan purkaa välittömästi. Sopimus ei ole luonteeltaan juridinen eikä siihen liity sanktioita.

4. Paikallinen toimija-avaruus vahvistuu ja elämänurasopimusten kautta sitoutuneet yksilöt luovat edellytyksiä erityisesti harvaan asutun maaseudun paikallisyhteisöjen endogeeniselle kehitykselle. Pitkäjänteinen elämänuran tukeminen lisää tulosta tuottavan globalisaation ja paikkakunnan uusien suhteellisten etujen kehittämisen edellytyksiä.

Yksilöperustainen kehittäminen käytännössä

Oikeita yksilöitä etsimässä

Yksilöperustaisen kehittämisen lähtökohia ja elämänurasopimuksen soveltamismahdollisuuksia selvitettiin käytännössä Soinin kunnassa Etelä-Pohjanmaalla vuodesta 1997 vuoteen 2006. Soini on tyypillinen harvaan asutun maaseudun kunta. Sen väestö on vähentynyt lähes puoleen 1960-luvun huippuvuosista, työttömiä on paljon ja uusien työpaikkojen syntyminen tahmeaa (Laasasenaho 2010: 141–144). Tavoitteeksi asetettiin oman kotiseutunsa pitkäjänteiseen kehittämiseen sitoutuvien ja elämänurasopimuksen solmimiseen halukkaiden yksilöiden löytäminen. Erityisen kiinnostuneita oltiin jo toimivista yrittäjistä ja oman yrityksen perustamista suunnittelevista henkilöistä (Laasasenaho 2010: 148–149). Tämä linjaus johtui siitä, että paikallisen yrittäjyyden oletetaan parhaiten vahvistavan toimija-avaruutta, endogeenista kehitystä, tulosta tuottavaa globalisaatiota ja uusien suhteellisten etujen kehittämistä (vrt. Niittykangas ym. 1999).

Empiirisen aineiston hankkiminen ja analyysi oli ymmärrystä kumulatiivisesti kerryttävä prosessi, jossa uusi vaihe rakentui aina edellisten pohjalle. Prosessissa oli piirteitä tapaustutkimuksesta ja keuhkeellisesta kehittämistutkimuksesta, mutta eniten saatiin vaikutteita konstruktivisen tutkimusotteen periaatteista (vrt. Kasanen ym. 1992). Aineiston tarkempi analysointi on esitetty toisaalla (Laasasenaho 2010). Tässä yhteydessä esitellään tuloksia

ja tehdään johtopäätöksiä. Aineisto kerättiin ja analysoitiin kuudessa vaiheessa:

- (i) Tutkimus Soinin peruskoulun yhdeksäsluokkalaisista vuonna 1997
- (ii) Tutkimus Soinin kunnan kehittämiseksi vuonna 1998
- (iii) Tutkimus soinilaisten teollisuusyritysten kehittämis- ja koulutustarpeista vuonna 2000
- (iv) Soinin elinkeinoyhdistyksen valmennushanke vuosina 2000–2001
- (v) Elämänurasuunnitelman tekemisen periaatteita koskeva tutkimus vuonna 2001
- (vi) Elämänurasopimusten solmiminen ja niiden toteutumisen arviointi vuosina 2001–2006.

Potentiaalilin paikantuminen

Ensimmäiseksi selvitettiin (i) soinilaisten nuorten valmiuksia ryhtyä edistämään kotikuntansa menestystä Merja Paunikallion kehittämän kyselyn pohjalta (Paunikallio 1997). Elämänuransa aloittelevien nuorten oletettiin olevan kiinnostuneita elämänurasopimuksesta ja kohdejoukoksi valittiin Soinin peruskoulun yhdeksäsluokkalaisten. Nuoret eivät kuitenkaan sisäistäneet elämänurasopimuksen ideaa. Heidän ajattelumaailmalleen oli vierasta lähteä määrätietoiseen suunnitteluun, jonka aikajänteenä olisi jopa koko elämänura. Toisaalta soinilaiset nuoret olivat jonkin verran kiinnostuneempia yrittäjäksi ryhtymisestä kuin suomalaiset nuoret keskimäärin. (Laasasenaho 2010: 150–151). Vaikka nuoret suhtautuivat myönteisesti kotikuntaansa ja sen kehittämiseen, elämänurasopimukseen perustuvaa kehittämistä ei voitu rakentaa peruskoulun päättöluokkalaisten varaan.

Sopivaa kohderyhmää ryhdyttiin seuraavaksi etsimään (ii) tutkimuksella Soinin kunnan kehittämiseksi. Henkilökohtaisten haastattelujen avulla selvitettiin 106:n soinilaisen tai soinilaissyntyisen henkilön sitoutumista Soiniin. Tutkimuksessa oletettiin, että todennäköisimmin elämänurasopimukseen sitoutuisivat muutaman vuoden työelämässä olleet teknillisen tai kaupallisen koulutuksen saaneet henkilöt. Heidän yrittäjäominaisuutensa oletettiin hyviksi ja heistä monien arvioitiin suunnittelevan oman yrityksen perustamista. Side syntymäpaikkakuntaan oletettiin vahvaksi jopa muu-

alle muuttaneiden keskuudessa. Haastatelluilta kysyttiin kiinnostusta yrittäjyyteen sekä tulevaisuudensuunnitelmia. Samalla arvioitiin haastattelujen yrittäjäominaisuuksia. Aineiston keruussa sovellettiin lumipallo-otantaa: kunkin haastattelun jälkeen haastateltavalta pyydettiin vihjeitä uusista haastateltavista. Kun samat ehdotukset uusista haastateltavista alkoivat toistua eikä uusia nimiä enää tullut esille, haastattelut lopetettiin. Haastatelluista noin 10 % oli yrittäjiä. (Laasasenaho 2010:151–153).

Haastateltujen suhtautuminen Soinin kehittämiseen oli myönteistä. Toimeentulon turvaaminen kotikunnassa oli suurin kannustin. Erityisesti perheen, sukulaisten ja ystävien vuoksi haluttiin asua Soinissa. Samoin kotiseutu- ja luontoarvot olivat tärkeitä vastaajille. Haastatelluista vajaa kolmannes oli hyvin kiinnostuneita ja noin puolet jonkin verran kiinnostuneita oman yrityksen perustamisesta. Osalla oli jo liikeideakin valmiina. Elämänurasopimuksen kunnan kanssa oli valmis tekemään 25 ja mahdollisena sitä piti 65 haastateltavaa. Täysin kielteisesti elämänurasopimukseen suhtautui haastatelluissa vain 16 henkilöä. (Laasasenaho 2010: 153–154). Soinin kaltaisessa harvaan asutun maaseudun pienessä kunnassa paikallisen yrittäjyyden pitkäjänteiseen kehittämiseen valmiita vartenotettavia yksilöitä löytyi siis kohtalaisesti.

Yritykset ovat paikallistalouksien dynamiikan keskeisimpiä edistäjiä (ks. Niittykangas ym. 1999: 139). Maaseudulla erityisesti teollisuusyritykset on arvioitu tärkeiksi (ks. esim. Hautamäki 2000). Seuraavaksi päätettiin tutkia (iii) soinilaisten teollisuusyritysten osaamisen tasoa, yritysten kasvun esteitä, yrityskulttuurin nykytilaa sekä yritysjohdon ja muiden avainhenkilöiden näkemyksiä kehittämis- ja koulutustarpeista.

Soinilaisten yritysjohtajien näkemys yritystensä tilasta oli myönteinen. He odottivat liikevaihdon kasvavan. Kasvua rajoittavia tekijöitä yrittäjien mukaan olivat erityisesti investointien kalleus, oman investointi- ja käyttöpääoman niukkuus, suuret palkkakustannukset, kireä kilpailu sekä omistajien haluttomuus lisäriskiin. Suuria haasteita yrityksissä olivat johtajien mukaan tuotekehitystyö, teknologian ja tietotekniikan hallinta, liiketoimintaosaaminen sekä henkilöstön ammattitaito.

Tutkimus paljasti soinilaisissa teollisuusyrityksissä tärkeitä kehittämiskohteita. Yrittäjät arvioivat, että yritysten johdon ja muiden avainhenkilöiden osamista tulisi vahvistaa (Laasasenaho 2010: 154–156).

Elinkeinojoukkueen muodostaminen

Tutkimusprosessin aikana syntyi idea elinkeinojoukkueesta, joka vahvistaisi toimija-avaruutta. Joukkueeseen osallistuvat kehittäisivät asiantuntijaohjauksen ja keskinäisen vuorovaikutuksen tukena yrittäjävalmiuksiaan. Samalla vahvistuisivat yksilöiden omat valmiudet pitkäjänteiseen elämäntapa-ajatteluun. Idean kokeilemiseksi Soinissa käynnistettiin (iv) elinkeinojoukkueen valmennushanke. Hankkeen aikana muodostui kymmenen hengen tiivis ryhmä, johon kuului eri toimialojen yrittäjiä ja muita kehittämisen avainhenkilöitä. Ryhmän jäsenistä kolme perusti oman yrityksen. (Laasasenaho 2010: 157).

Ryhmä ei kuitenkaan jatkanut toimintaansa kovin pitkään. Syynä olivat alkuperäisen vetäjän luopuminen ja resurssien loppuminen. Kokeilu kuitenkin osoitti, että yhdeltä toimialalta koottu elinkeinojoukkue saattaisi olla heterogeenista ryhmää toimivampi, sillä saman toimialan yrittäjät ymmärtävät toisiaan parhaiten ja heidän on helpompi löytää yhteisiä kehittämishankkeita. Kun toimialapohjaiset elinkeinojoukkueet ovat oppineet uusia työskentelytapoja ja vahvistaneet oman toimialansa toimija-avaruutta, voidaan aloittaa elinkeinojoukkueiden välisten verkostojen muodostaminen.

Soinin pilotissa oletettiin optimistisesti, että lyhyt projekti synnyttää toimivan ja pysyvän elinkeinojoukkueen. Vastaisuudessa elinkeinojoukkueen jäsenten työskentelyä ja yhteisiä pyrkimyksiä on pystyttävä tukemaan vähintään useita vuosia. Lisäksi vetäjän pysyvyyteen ja työnohjaukseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Elinkeinojoukkueen jäsenten ja kunnan tulee saada tunnistaa rauhassa yhteiset etunsa. Parhaimmillaan elinkeinojoukkue voi synnyttää oppivan kunnan prosessin, jossa kansalaiset ottavat tavanomaista suuremman vastuun itsensä ja kotikuntansa kehittämisestä.

Elämänuraspöimuksesta kiinnostuneet

Usean vuoden valmistelevan työn jälkeen oli vaakuututtu siitä, että elämänuraspöimuksesta on mahdollista solmia. Elämänuraspöimuksemman tekeminen -tutkimus (v) käynnistettiin vuonna 2001 haastattemalla 55:tä henkilöä, joiden oletettiin olevan kiinnostuneita elämänuraspöimuksesta. Heistä 44 oli jo osallistunut aikaisempiin osatutkimuksiin. Haastateltavista 42:lla oli yritysidea valmiina tai melko valmiina. Haastateltavista 6 oli täysin varma ja 18 jokseenkin varma, kun kysyttiin halukkuutta elämänuraspöimuksemman solmimiseen kunnan kanssa.

Pyrittäessä edistämään kunnan kehittämistä elämänuraspöimuksemman avulla, suuri haaste on löytää sopivia henkilöitä, jotka ovat valmiita tekemään elämänuraspöimuksemman. Siksi on tärkeää tutkia, mitkä ominaisuudet luonnehtivat elämänuraspöimuksemman myönteisesti suhtautuvia. Tutkimuksessa käytettiin useita tilastollisia menetelmiä (Laasasenaho 2010: 161–182). Kävi ilmi, että elämänuraspöimuksesta kiinnostuneet erosivat kielteisesti suhtautuvista tunne-, tahto- ja tietotekijöiden osalta.

Elämänuraspöimuksesta kiinnostuneet olivat tunnetekijöiden osalta luonto- ja ympäristöarvoja korostavia ja he painottivat yrittämisen sosiaalisia ja yhteiskuntavastuuseen liittyviä ulottuvuuksia. Heidän tahtotekijöissään nousivat esille kotiseuturakkaus ja halu oppia. Tietotekijöissään korostui näkemys elinikäisen oppimisen tärkeydestä. Tähän liittyi pyrkimys siirtyä muualle opiskelemaan, mutta halu palata kotiseudulle opintojen jälkeen. Erityisen vahvasti elämänuraspöimuksesta kiinnostuneet profiloituvat tahtotekijöiden mukaan. Tämän mukaisesti yksilöperustaisen maaseudun kehittämisen ydinryhmä ovat kotiseuturakkaat ihmiset, joiden opinhalu perustuu tarpeeseen olla mukana oman kotikunnan kehittämisessä. (Laasasenaho 2010: 170, 188–191).

Vuonna 2006 tehdyn seurantatutkimuksemman mukaan elämänuraspöimuksesta kiinnostuneiden yrittäjien tarjoamat työpaikat lisääntyivät vuodesta 2000 vuoteen 2006. Samana aikana vertailuryhmään kuuluvien yrittäjien yritysissä työpaikat pysyivät ennallaan. (Laasasenaho 2010: 185–186). Elämänuraspöimuksesta kiinnostuneet ovat siis ak-

tiivisia ja eteenpäin katsovia yrittäjiä. Tulos viittaa siihen, että uusista ajatuksista kiinnostuneet yrittäjät yleensä menestyvät paremmin kuin muut. Kehittämisen näkökulmasta on pohdittava, suunnataanko resursseja yrittäjille, jotka todennäköisesti menestyvät muutenkin. Toisaalta kehittämisen kohdentaminen menestyjille saattaa entisestään vauhdittaa heidän yritystensä kehittymistä ja kasvua. Jos yrittäjällä itsellään ei ole tahtoa kehittää ja kasvattaa yritystään, niin ulkopuolisen tuen tarjoaminenkaan ei välttämättä johda mihinkään.

Elämänurasopimusten solmiminen

Vuoden 2001 loppupuolella ja vuoden 2002 alussa solmittiin viisi kirjallista elämänurasopimusta (vi) Soinin elinkeinotoimiston ja yksittäisen kuntalaisen välillä. Kukin sopimus perustui luottamuksellisiin keskusteluihin. Valmisteluun käytetty aika vaihteli suuresti: jotkut elämänurasopimukset edellyttivät monia keskusteluja, osa syntyi vain kahden yhteisen keskustelun tuloksena. Varsinkin yritysjohtajien kanssa käydyissä keskusteluissa nousi esiin kunnan tulevaisuuden kannalta tärkeitä seikkoja. Sopimuksen tehneet yksilöt sitoutuivat toimenpiteisiin, joiden kesto ulottui jopa useiden vuosien päähän.

Seuraavassa kuvataan solmittuja elämänurasopimuksia yleispiirteisesti. Kuvaukset eivät voi olla yksityiskohtaisia, koska sopimukset solmittiin luottamuksellisina. Pienellä paikkakunnalla ihmiset tuntevat toisensa hyvin, minkä vuoksi vähänkin tarkemmasta kuvauksesta kyseessä oleva henkilö tunnustetaan helposti.

Yleensä elämänurasopimuksen solminut henkilö oli jossakin tärkeässä valintatilanteessa elämässään. Tyypillinen elämänurasopimus realisoituu varsin arkipäiväisinä kehittämistoimina. Kunta omalta osaltaan sitoutui panostamaan elämänurasopimuksen toteuttamiseen antamalla asiantuntija-apua tai osallistumalla asiantuntija-avun kustannuksiin. Joskus elämänurasopimuksessa toisena osapuolena oli pariskunta eikä vain yksi henkilö. Elämänurasopimuksen tehneet olivat pääsääntöisesti nuorehkoja ihmisiä.

Kolme elämänurasopimusta koski yksittäisen yrityksen toimintavalmiuksien parantamista. Kol-

mesta sopimuksesta kahdessa keskeistä oli kyseisten yritysten talousosaamisen vahvistaminen. Yhdessä sopimuksessa tärkeänä osana oli, että kunnan tuella hankittiin paikkakunnalle tietyn alan parasta mahdollista osaamista, joka tuli paikkakunnalle perustetun uuden yrityksen käyttöön. Samasta voimavarasta pääsivät hyötymään myös muut kunnassa toimivat yritykset. Kaksi elämänurasopimuksista liittyi kunnan laajempiin kehittämissopimusteluihin yritystoiminnan edistämiseksi. Toisessa tapauksessa parannettiin yhden kylän tietotekniikkapalveluja; toisessa kehitettiin ratkaisevalla tavalla kunnan yritysneuvontapalveluja. Näissä kehittämishankkeissa hyödynnettiin myös alueen yliopistoa ja valtakunnallisia kehittämissohjelmia.

Sopimusten seurannasta opittua

Kunnan tulee olla aktiivinen elämänurasopimusten laatimisessa. Kunnan tulee tehdä aloitteita ja huolehtia elämänurasopimuksia koskevien neuvottelujen etenemisestä. Kaikkiin vaiheisiin tulee olla valmiit toimintamallit ja toimintaan tulee varata riittävät varat. Elämänurasopimuksista keskusteltaessa on tärkeää, että kyseisen henkilön motiivit ja muut taustatiedot selvitetään. Elämänurasopimusten piiriin ei kannata ottaa henkilöitä, joilta puuttuvat tarvittavat perusedellytykset. Näitä perusedellytyksiä olivat muun muassa vankat siteet kotiseutuun ja halu toimia kotiseutunsa hyväksi. Niiden osalta, jotka kiinnostuksesta huolimatta eivät olleet tehneet elämänurasopimusta, toimiminen kunnan kanssa yhteistyössä oli jäänyt mieleen myönteisenä mahdollisuutena. Ajatus oman kotiseudun kehittämisestä yhteistyössä kunnan kanssa on vaikuttanut taustalla henkilöiden ponnistellessa yrittäjänä tai työntekijänä toisen palveluksessa kotikuntansa parhaaksi.

Seurantatutkimuksessa elämänurasopimuksen tehneet arvioivat, että elämänurasopimus oli ollut heidän oman elämänsä kannalta myönteinen ja tärkeä asia. Erityisesti se oli kannustanut suunnitelmalliseen itsensä kehittämiseen. Toimija-avaruuden vahvistumisen näkökulmasta oltiin siis etenevässä oikeaan suuntaan. Tutkimus osoitti, että elämänurasopimukset oli otettu vakavasti. Elämänurasopimusten pitkän aikavälin vaikutuksista

ei ole vielä kerätty aineistoa.

Elämänurasopimuksiin sopivien henkilöiden etsiminen tehtiin monien haastattelujen ja lukuisia kysymyksiä sisältävien haastattelulomakkeiden avulla. Jatkossa olisi selvitettävä, millä kysymyksillä on suurin ennustearvo elämänurasopimuksesta kiinnostuneiden löytämiseksi. Kaiken kaikkiaan elämänurasopimusmenettelyä tulisi kehittää mahdollisimman yksinkertaiseksi ja jouhevaksi (Laasasenaho 2010: 201).

Yksilöperustaisen kehittämiskokeilun kokoavat huomiot

Ohjelmaperustainen aluekehittäminen perustuu kuuden – seitsemän vuoden välein vaihtuviin ohjelmiin. Ohjelmakauden alkaessa kuluu yleensä pari vuotta ennen kuin kehittämishankkeet käynnistyvät. Tahmeasti käynnistyvät ja enimmillään muutamia vuosia kestävät projektit eivät kykene vakiinnuttamaan aloittamiaan prosesseja ja ne lophtavat usein rahoituksen päätyttyä. Elämänurasopimuksiin perustuvassa yksilöperustaisessa kehittämispoliitikassa sitä vastoin sovelletaan jopa yksilön työuran mittaista ajattelua. Yksilöt sitoutuvat koko kapasiteetillaan kehittämään omaa kotiseutuaan, johon he saavat materiaalista ja ei-materiaalista tukea kotikunnaltaan. Elämänurasopimuksissa on mahdollista sopia sekä käytännön järjestelyistä että toimintatavoista ja sopimusten vaikutuksia voidaan vahvistaa perustamalla elinkeinoyoukkueita.

Ohjelmaperustaiseen aluekehittämistyöhön osallistuneet ovat valittaneet, että syvälinen paneutuminen kehittämisen sisällölliseen puoleen voi kärsiä, kun ensisijaisena on itse kehittämisprojektin, eikä siihen osallistuvien ihmisten tavoitteiden toteuttaminen. Kaikkien osapuolten rajallisista voimavaroista suuri osa kuluu hankehallinnon vaatimiin tehtäviin ja muutoseikkojen täyttämiseen. Elämänurasopimuksiin perustuvassa yksilöperustaisessa kehittämisessä sen sijaan lähtökohtana ovat osallistujien elämänurat, mikä ohjaa huomion kehittämistyön sisältöön. Osallistujat eivät toimi aluekehittämisprojektin määräämien hallintokäytäntöjen ohjaamina, vaan keskittyvät omien päämääriensä toteuttamiseen.

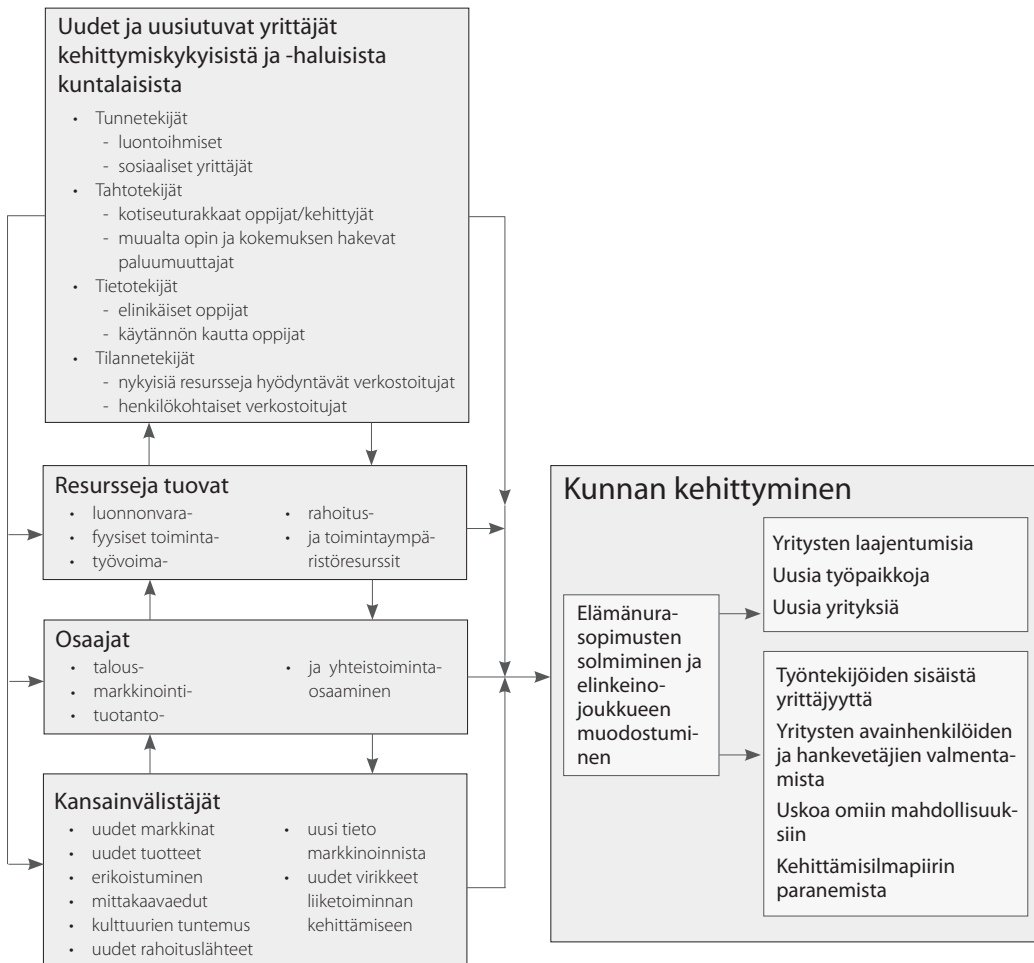
Yksilöperustainen kehittäminen yrittäjyyden edistämässä

Yksilöperustaisen kehittämisen ydintä ovat paikalliset yrittäjät, yritysten muut avainhenkilöt, yrittäjyyttä kotikuntaansa suunnittelevat ja kunnan kehittämisestä vastaavat viranhaltijat. Yllättävän paljon löydettiin myös tavallisia kuntalaisia, jotka olivat valmiita henkilökohtaisesti sitoutumaan oman kotikuntansa kehittämiseen. Monivaiheisen tutkimusprosessin keskeiset tulokset tiivistetään kuvassa 1, jossa yksilöperustaisen kehittämisen teemoja havainnollistetaan erityisesti paikallisen yrittäjyyden edistämisen näkökulmasta. Kyseessä on pitkän tutkimusprosessin tuloksena syntynyt malli, joka tiivistää keskeiset tulokset. (Laasasenaho 2010: 195).

Tehdyn tutkimuksen mukaan uusia ja uusiutuvia yrittäjiä kannatta hakea ihmisistä, jotka arvostavat luontoa, kotiseutua, sosiaalisuutta ja oppimista. Myös henkilöt, joilla on jo valmiit verkostot tai jotka pystyvät luomaan hyödyllisiä verkostoja, ovat tärkeitä kotiseutunsa kehittäjinä. Osa muualle kouluttautumaan hakeutuneista haluaa palata syntymäseudulleen toimiakseen siellä työelämässä tai perustaakseen sinne yrityksen. Elämänurasopimuksesta kiinnostuneet haluavat tehdä tulevaisuutensa itse, he ovat kiintyneitä kotiseutuunsa, heillä on juuret tiukasti kotiseudussa kiinni ja he haluavat tehdä jotakin kotiseutunsa hyväksi.

Ilman resursseja kehittäminen tai yrityksen perustaminen ei ole mahdollista. Maaseudun asukkailla on ympärillään luonnonvararesursseja ja ainakin jonkin verran fyysisiä toimintaresursseja. Työvoimaresursseista alkaa olla jo monin paikoin maaseudulla pulaa voimakkaan muuttoliikkeen takia. Siksi ainakin vaativissa ammattitehtävissä työvoimaa tarvitaan myös muualta. Ilman uusintainvestointeja talous taantuu. Siksi maaseudulle tarvitaan ulkopuolisia rahoitusresursseja tukemaan taloudellisten rakenteiden uudistumista. Myös suotuisien yritys ympäristöjen luomiseen tarvitaan ulkopuolista apua.

Yritystoiminta tarvitsee monipuolista osaamista: on hallittava talousasiat, osattava markkinoida tuotteet, valmistaa tuotteet kustannustehokkaasti ja pystyttävä toimimaan erilaisissa verkostoissa. Vaikka aikaa myöten maaseudun uusiutuvista ja

KUVA 1. Yksilöperusteisen kehittämisen periaate yrittäjyyden edistämisen näkökulmasta (Laasasenaho 2010: 195)

uusista yrittäjistä kasvaa taitavia yritystoiminnan osaajia, tarvitaan monissa maaseudun yrityksissä vielä pitkään ulkopuolista osaamisapua.

Erityisen suuri pula maaseudulla on kansainvälistäjistä. Olisi löydettävä yksilöitä, jotka löytävät maaseudun tuotteille uusia kansainvälisiä markkinoita. Niiden avulla voidaan tavoitella valmistuksessa mittakaavaetuja, löytää uusia rahoituslähteitä sekä saada uusia virikkeitä liiketoiminnan kehittämiseen. Tämä kaikki edellyttää muiden maiden kulttuurien tuntemista.

Mallin kaikki osat vaikuttavat toisiinsa, mutta kuvaan piirrettyjen nuolien avulla on havainnollistettu oleellisia vaikutussuhteita. Uusien ja uusiutuvien yrittäjien löytäminen lisää seudun resursseja, osaamista ja kansainvälistymistä. Uudet ja uusiutuvat yrittäjät tuovat lisäresursseja kunnan kehittämiseen ja resurssien haltijoista voi tulla uusia yrittäjiä. Resurssien käyttö lisää osaamista ja osaaminen luo lisäresursseja. Osaaminen edistää myös kansainvälistymistä ja kansainvälisyys lisää osaamista.

Yksilöperustaisen kehittämisen kriittiset kohdat

Soinin tapauksessa pystyttiin osoittamaan paikallisen toimija-avaruuden vahvistamisen mahdollisuus elämänurasopimuksilla. Mallin soveltamiseen liittyy kuitenkin muutamia kriittisiä kohtia. Ensinnäkin, sopivien kehittäjäyksilöiden löytäminen harvaan asutun maaseudun kunnasta vaatii sitkeyttä. Peruskoululaisia koskenut osatutkimus osoitti, että nuorten innostuminen edellyttäisi kodin ja koulun tukea. Suomessa on jo pitkään panostettu yrittäjyyskasvatukseen. Sen istuttaminen luonnolliseksi osaksi peruskoulujen opetusta on osoittautunut haasteelliseksi. Yrittäjyyskasvatuksen laajentaminen omaan kotiseutuun kytkeytyväksi elämänurajatteluksi voisi avata mielenkiintoisia pedagogisia mahdollisuuksia, joihin oppilaiden ja opettajien olisi mahdollista sitoutua.

Toiseksi, elämänurasopimus voi olla sanana ongelmallinen, mutta toistaiseksi parempaakaan käsitettä ei ole löydetty. Elämänurasopimus voi tuntua kankealta, pelottavalta, ja sitä saatetaan pitää liian sitovana ja pitkäkestoisena. Ennakkoluulojen voittamiseksi elämänurasopimuksen kaikki puolet tulee neuvotteluvaiheessa käydä tarkasti läpi mahdollisten sopimuskumppanien kanssa. Sopimus ei ole juridinen, vaan siihen kirjataan menettelytapa, jossa yksilö saa pyrkimyksissään tukea kotikunnaltaan, kun hän samalla edistää kunnan kehittämistä. Sopimusta tarkistetaan tarvittaessa ja siitä voidaan milloin tahansa luopua.

Kolmanneksi, elämänurasopimus perustuu yksilön lähtökohtiin ja tavoitteisiin. Sopimuksen syntymisen välttämätön ehto on perusteellinen paneutuminen sopimusta harkitsevan elämäntilanteeseen. Hänen ja kunnan etujen yhtymäkohtien tunnistamiseksi on yleensä käytävä useita keskusteluja. Rehellisydellä ja aidolla välittämällä yksilö saadaan sitoutumaan kunnan kehittämiseen. Sopimuksen syntyminen edellyttää myös luottamuksen syntymistä puolin ja toisin sekä onnistuakseen ymmärretyksi tulemisen tunnetta.

Neljänneksi, elämänurasopimusta on arvioitava säännöllisesti ja tehtävä viipymättä muutoksia, mikäli muuttuneet olosuhteet tai muut tekijät niin vaativat. Ihannetilanteessa kunta ja elämänurasopi-

muksen tehneet suunnittelevat koko ajan yhteisiä kehittämistoimia. Tällä tavoin elämänurasopimus voi tarjota kuntalaisille mahdollisuuden osallistua kotiseutunsa kehittämiseen koko työuran ajan ja vielä eläkevuosinakin. Elämänurasopimuksen tehnyt voi asua pitkiä aikoja tai jopa koko sopimuksen ajan eri kunnassa. Riittää, että yksilön toiminta tukee hänen omien päämääriensä lisäksi myös kunnan päämääriä elämänurasopimukseen kirjattujen periaatteiden mukaisesti.

Viidenneksi, elämänurasopimukset ja elinkeinoyhteisöiden perustaminen edellyttävät vakaata rahoituspohjaa. Yksilöperustaista kehittämistä ei ole syytä ajatella projektina, vaan kunnan vakiintuneena toimintatapana, jolle kunnanvaltuusto osana budjettiprosessia ohjaa riittävät resurssit.

Valtiontalouden näkökulmasta elämänurasopimuksiin perustuvan kehittämisen tukeminen saattaa olla huomattavasti edullisempaa kuin määrärahojen käyttäminen esimerkiksi EU-ohjelmien kansalliseen vastinrahoitukseen. Tietenkään ei pidä luopua ohjelmallisesta kehittämisestä, mutta jos esimerkiksi 10 % ohjelmallisen kehittämisen määrärahoista siirrettäisiin yksilöperustaiseen kehittämiseen, olisi kustannus-hyöty-suhde todennäköisesti erittäin edullinen.

Yksilöperustainen kehittäminen maaseutupolitiikan uudistajana

Maaseudun uudistumisen viitekehystä on pohdittu suomalaisessa ja kansainvälisessä tiedeyhteisössä runsaasti. Näkökulma on usein makromekanismena ja kehittämisjärjestelmiä korostava. Tässä katsauksessa olemme pohtineet maaseudun uudistumisen yksilöperustaisia mikroprosesseja ja esitelleet uudenlaisen maaseudun kehittämisvälineistön tarjoamia mahdollisuuksia. Tapauksittain esittelemme osoittaa, että yksilöperustaisuuden tulisi vähintäänkin täydentää ohjelmaperustaista kehittämistä. Esittelemämme käytäntö myös konkretisoi OECD:n suosittelemaa maaseutupolitiikan uuden paradigman mukaista alueperustaisen kehittämisen ideaa (vrt. OECD 2006).

Marsdenin (2003) malli on kehitetty erityisesti Englannin olosuhteisiin ja sen perustana on monivaikutteisuushypoteesi, jossa maaseutukehityksen

oletetaan tapahtuvan maatalouden kautta. Maatalouden merkitys maaseudun kokonaisuudessa on kuitenkin vähentynyt oleellisesti viime vuosikymmeninä eikä monivaikutteisuusolettamus ole enää ajankohtainen, vaikka EU:n komissio ja monet keskieurooppalaiset tutkijat siihen edelleen luottavat. Viimeaikaisessa suomalaisessa tutkimuksessa on ansiokkaasti osoitettu maaseudun kokonaiskehityksen ja maatalouden kehityksen eriytyminen (Voutilainen ym. 2010). Tietystä jälkijättöisyydestä huolimatta Marsdenin malli sisältää kontribuution. Mallissa esitellään paikallisen toimija-avaruuden käsite ja osoitetaan yksilöiden merkitys sen rikastuttajana.

Marsden toteoi jo vuonna 2003 (emt.: 235–254) seuraavan laaja-alaisemman maaseudun kehittämissmallin olevan tulollaan. Hänen mukaansa se rakentuisi ekologisen modernisaation perustalta. Marsdenin ennakoima maaseudun uusi kehittämissmalli on lähellä Suomessa jo kaksikymmentä vuotta vallalla ollutta ajattelua. Tämän mukaisesti suomalaisessa tutkimuksessa ja maaseutupolitiikassa maaseutu on hahmotettu alue- ja paikallislähtöisesti, monimuotoisten toimintojen mosaiikkina (ks. esim. Katajamäki & Kaikkonen 1991). Monimuotoisuusajatteluun yksilöperustaisuus sopii hyvin. Marsdenin toimija-avaruus selkeyttää monimuotoisuutta edistävien yksilöperustaisten prosessien erittelyä.

Marsdenin mallin lisäksi tarjolla on monia muita maaseudun kehittämiseen soveltuvia teoreettisia malleja. Näistä mainittakoon esimerkkinä Blakelyn (1989: 60) yhtälö paikallisesta ja alueellisesta kehittämisestä. Blakelyn yhtälö perustuu useiden teorioiden yhdistelmään. Hän tarkastelee esimerkiksi neoklassista kasvuteoriaa, sijaintiteoriaa, keskus- ja vaikutusalue teoriaa sekä kasautuvan kasvun teoriaa. Yksilöperustaista kehittämissideaa on vaikea sovittaa Blakelyn perinteisten aluekehityksen teorioiden yhdistelmänä muotoilemaan abstraktiin ja yleispiirteiseen hahmotukseen. Tämä on yksi osoitus traditionaalisen aluekehittämisen teoreettisten välineiden etäännyttämisestä modernin aluekehittämisen arkitodellisuudesta.

Esittelemämme uusi malli täyttää Terluinin (2003: 336–343) hyvän maaseudun kehittämissmallin kriteerit. Terluinin mukaan sisäsyntyistä

(endogeenista) ja ulkosyntyistä (eksogeenista) kehitystä yhdistävät teoriat tai pelkästään sisäsyntyistä kehitystä käsittelevät teoriat selittävät parhaiten maaseutualueiden menestystä. Nyt esitetyn uuden mallimme tärkeä osa on uusien ja uusiutuvien paikallisten yrittäjien löytäminen sekä heidän kehitysprosessiansa tukeminen. Tässä korostamme endogeenista kehitystä. Toisaalta viittaamme myös vahvasti eksogeeniseen kehitykseen painottamalla kansainvälisyyden ja verkostoitumisen merkitystä. Näemme myös lokaalin ja globaalin kohtaamisen tärkeyden uusien paikallislähtöisten, suhteellisten etujen tunnistamisessa. Tältä osin mallimme kytkeytyy ajankohtaiseen globalisaatiokeskusteluun. Yhtymäkohtia on myös porterilaiseen lähestymistapaan, jossa kilpailumenestyksen ja taloudellisen kasvun esitetään perustuvan useasti myös alueperustaisiin klustereihin ja henkilökohtaisiin vuorovaikutussuhteisiin (ks. esim. Porter 1990).

Lopuksi

Kuvasimme katsauksessa prosessin, jonka tavoitteena oli löytää harvaan asutulta maaseudulta henkilöitä, jotka ovat valmiita sitoutumaan oman kotiseutunsa pitkäjänteiseen kehittämiseen elämänurapimuksen avulla. Kokeilu osoitti, että maaseudulta on löydettävissä yksilöitä, jotka ovat uskottavia yksilöperustaisen kehittämisen subjekteja. Elämänurapimuksen avulla yksilöt ja kunnat sitoutuvat tukemaan toistensa pyrkimyksiä. Elämänurapimuksia edistämään voidaan perustaa elinkeinoyoukkueita, joihin osallistuvat kehittäväät asiantuntijaohjauksen ja keskinäisen vuorovaikutuksen tukemina yrittäjävalmiuksiaan ja suunnittelevat samalla elämänurapimuksensa sisältöä. Elinkeinojoukkueen idea on jatkossa mahdollista laajentaa kehittäjäjoukkueeksi. Kehittäjäjoukkueessa kansalaiset pohtivat asiantuntijoiden tukemina omaehtoisesti kotiseutunsa kehittämisen kysymyksiä. Tällöin on mahdollista soveltaa myös sosiaalista mediaa aluekehittämisen välineenä.

Esitelty malli on vielä hyvin alustava ja hauraan empiriaan perustuva. Lisätutkimuksia tarvitaan elämänurapimuksen soveltamisen käytännöistä. Jatkossa olisi myös tehtävä kansainvälisiä vertailuja esimerkiksi EU:n eri jäsenmaissa mallin

soveltavuudesta erilaisille maaseutualueille. Elinkeino- ja kehittäjäjoukkueen valmentamiseen liittyvät käytännöt edellyttävät runsaasti lisäkehittelyjä. Yksilöperustaisuus on maaseudun kehittämisen näkökulmasta kuitenkin lupaava rajapintaviitekehys, koska se houkuttaa erilaisiin käytännön kokeiluihin ja niiden perusteella tehtävään teoreettiseen ja soveltavaan tutkimukseen. Näihin kokeiluihin voivat osallistua sekä suomalaiset että kansainväliset kehittäjä- ja tutkijayhteisöt.

LÄHTEET

- Blakely, Edward 1989. *Planning Local Economic Development. Theory and Practice*. Volume 168. Sage Library of Social Research. Sage Publications, Lontoo.
- Hautamäki, Lauri 2000. *Maaseudun menestyjät*. Kunnallisanalyyttämässätiön tutkimusjulkaisut numero 23. Helsinki.
- Häyrynen, Yrjö-Paavo 1988. *Elämänuora ja ammatinvalinta*. Teoksessa: Niemelä, Pauli & Jan-Erik Ruth (toim.). *Ihmisen elämänpolku*. Otava, Helsinki. 111–126.
- Kasanen, Eero, Kari Lukka, & Arto Siitonen 1992. *Konstruktivinen tutkimusote liiketaloustieteessä*. *Liiketaloudellinen aikakauskirja* 41(3): 301–329.
- Katajamäki, Hannu & Rauno Kaikkonen 1991. *Maaseudun kolmas tie*. Helsingin yliopisto. *Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus*. Sarja A:1.
- Koivula, Antti & Veikko Teikari 1996. *Pyramidi murenee – näkökulma tietotyön prosessijohtamiseen*. Tuottavuudella tulevaisuuden -ohjelma. Hakapaino, Helsinki.
- Laasasenaho, Martti 2010. *Ohjelmakeskeisestä kehittämissäpolitiikasta yksilökeskeiseen kehittämissäpolitiikkaan harvaan asutulla maaseudulla: elämänuorasopimus kunnan ja kehittäjäyksikön välillä*. Saatavissa: <http://lib.tkk.fi/Diss/2010/isbn9789526030098.pdf>. [Viitattu 8.11.2010].
- Leinamo, Kari & Hannu Katajamäki 2007. *Maaseudun yrittäjyyden mahdollisuuksien tunnistaminen*. *Levón-instituutin tutkimuksia* 125. Vaasan yliopisto.
- Marsden, Terry 2003. *The Condition of Rural Sustainability*. Royal van Gorcum, Assen.
- Marsden, Terry, Erland Eklund & Alex Franklin 2004. *Rural Mobilization as Rural Development: Exploring the Impacts of New Regionalism in Wales and Finland*. *International Planning Studies* 9(2-3): 79–100.
- Niemelä, Pauli & Jan-Erik Ruth 1988. *Ihmisen elämänpolku*. Otava, Helsinki.
- Niittykangas, Hannu, Mika Silander & Hannu Tervo 1999. *Alue- ja rakennepolitiikka – yrittäjyydellä ja omatoimisuudella eteenpäin?* Teoksessa: Niittykangas, Hannu (toim.). *Yrittäjyys ja maaseutu*. Kuopion yliopiston selvityksiä E. Yhteiskuntatieteet 9. Kuopio. 138–145
- OECD 2006. *The New Rural Paradigm: Policies and Governance*. Kesäkuu 2006.
- Paunikallio, Merja 1997. *Kuka jää maaseudulle? Maaseudun nuorten näkemyksiä maaseudusta asuin-, työ- ja elinympäristönä*. Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. Sarja B:17, Seinäjoki.
- Ponnikas, Jouni, Timo Tiainen, Johanna Hätälä & Jarmo Rusanen 2010. *Suomi ja alueet*. Kunnallisanalyyttämässätiön tutkimusjulkaisut numero 60. Helsinki.
- Porter, Michael 1990. *The Competitive Advantage of Nations*. The Macmillan Press, New York.
- Ollila, Jorma 2007. *Jatkuva muutos*. Esitelmä ELKOM 07 ECT Forum-seminaarissa, 5.9.2007. Saatavissa: http://www.eis.fi/ect/ect2007/ECT07_Plenary/ECT07_Ollila.pdf. [Viitattu 8.11.2010].
- Senge, Peter 1997. *The Fifth Discipline. The Art and Practice of the Learning Organisation*. Century Business, Lontoo.
- Snow, Richard, Lyn Corno & Douglas Jackson 1994. *Individual Differences in Affective and Conative Functions*. Teoksessa: Berliner, David & Robert Calfee (toim.). *Handbook of Educational Psychology*. Simon & Schuster Macmillan, New York.
- Terluin, Ida 2003. *Differences in Economic Development in Rural Regions of Advanced Countries: An Overview and Critical Analysis of Theories*. Volume 19, 327–344.
- Valtioneuvosto 2009. *Maaseutu ja hyvinvoiva Suomi*. Valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko eduskunnalle.
- Vilkko, Anni 2001. *Elämänpolku ja elämänpolukukerronta*. Teoksessa: Heikkinen, Eino & Jouni Tuomi. *Suomalainen elämänpolku*. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki. 74–85.
- Voutilainen, Olli, Hilikka Vihinen & Olli Wuori 2009. *Maatalous, maaseutu ja tukien kohdentuminen*. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, MTT. *Kasvututkimuksia* 7.